

พจนานุกรมสำหรับการเรียนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย

1. บทนำ

พจนานุกรมเป็นอุปกรณ์ประกอบการเรียนอย่างหนึ่งที่คุณเรียนภาษาใดๆ จำเป็นจะต้องมี เพื่อประโยชน์ต่างๆ อาทิเช่น สำหรับหาคำศัพท์ที่ต้องการว่ามีความหมายอย่างไร ตรวจสอบวิธีเขียน เป็นต้น สำหรับในการเรียนภาษาญี่ปุ่นก็มีพจนานุกรมหลายแบบที่จะต้องรู้ เช่น พจนานุกรมญี่ปุ่น – ไทย, พจนานุกรมไทย – ญี่ปุ่น, พจนานุกรมคันจิ และเนื่องจากความรู้เกี่ยวกับภาษาญี่ปุ่นในเมืองไทยยังไม่พัฒนามากทำให้พจนานุกรมที่แปลระหว่างภาษาไทย – ญี่ปุ่น (ต่อไปนี้จะเรียกว่า “พจนานุกรมแปลไทย-ญี่ปุ่น”) มีจำนวนให้เลือกน้อย และแต่ละเล่มก็มีวงศัพท์จำกัดไม่เพียงพอ ทำให้ผู้เรียนบางคน โดยเฉพาะที่เรียนภาษาญี่ปุ่นขั้นสูงจำเป็นต้องพึ่งพาพจนานุกรมที่แปลระหว่างภาษาญี่ปุ่นกับภาษาอังกฤษ หรือพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น (国語辞典) ด้วย

รายงานฉบับนี้จะมุ่งศึกษาการใช้พจนานุกรมประกอบการศึกษาโดยจะมุ่งวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้พจนานุกรม, แจงรายนามพจนานุกรมสำหรับการศึกษาภาษาญี่ปุ่นที่มีอยู่ในประเทศไทย, และความมุ่งหวังที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นอยากให้มีพจนานุกรมสำหรับการศึกษาภาษาญี่ปุ่นของชาวไทยต่อไป

2. คำจำกัดความ

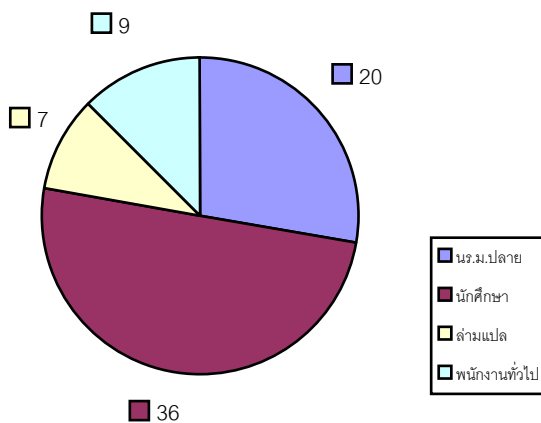
คำว่า “พจนานุกรม” ที่ใช้ในที่นี่เทียบเท่ากับคำว่า Lexicon Dictionary ในภาษาอังกฤษ และจะมีกรอบในการศึกษาเฉพาะพจนานุกรมเพื่อหาศัพท์เท่านั้น ไม่รวมถึงพจนานุกรมรูปประโยค, พจนานุกรมไวยากรณ์, พจนานุกรมสำนวน และ ไม่รวมพจนานุกรมที่มีลักษณะเป็นคลังคำแยกตามหมวดหมู่ซึ่งเทียบเท่ากับ Thesaurus Dictionary ในภาษาอังกฤษ และจะศึกษาปัญหาเฉพาะพจนานุกรมที่แปลระหว่างภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น อนึ่ง คำว่า “พจนานุกรม” นี้จะรวมถึงหนังสือที่ใช้ชื่อเรียกว่า “ปทานุกรม”, “ดรรชนีคำศัพท์” ที่เป็นแหล่งรวมคำศัพท์ที่ทำให้ผู้เรียนชาวไทยสามารถหาความหมายของคำได้ด้วย โดยแหล่งรวมคำศัพท์นั้นจะต้องเป็นเอกเทศไม่รวมอยู่ในตำราเล่มใด

3. วิธีการวิจัย

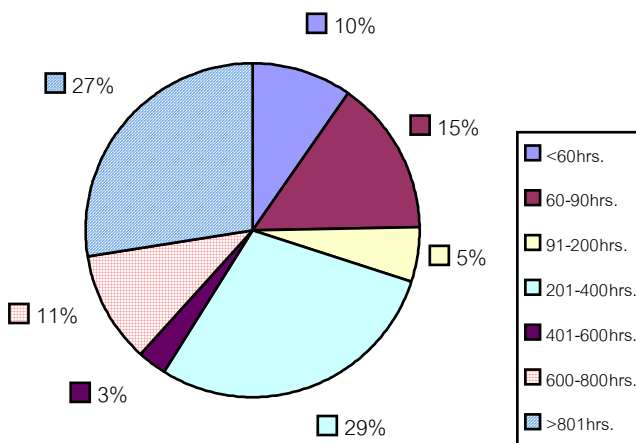
ในส่วนการรวบรวมรายชื่อพจนานุกรมระหว่างภาษาไทย – ญี่ปุ่น ผู้เขียนได้ออกสำรวจตลาด หนังสือที่เข้าข่าย “พจนานุกรม” ตามคำจำกัดความ และที่เกี่ยวข้องพอสังเขป ในระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ.2544 และในส่วนปัญหาของพจนานุกรมระหว่างภาษาไทย – ญี่ปุ่นและความมุ่งหวังของผู้ใช้ ผู้เขียนได้ทำการออกแบบสอบถาม (แสดงในภาคผนวก) เกี่ยวกับการใช้พจนานุกรมในการเรียนภาษาญี่ปุ่น จำนวน 100 ชุด โดยในจำนวนนี้ ได้รับคำตอบที่จะนำมาเป็นข้อมูลศึกษาทั้งสิ้น 72 ชุด จากแบบสอบถามทั้ง 72 ชุดสามารถนำมาแยกตามประเภทผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นได้ 4 กลุ่ม

- 1) กลุ่มนักเรียนมัธยมปลาย คือ กลุ่มนักเรียนที่ยังมีสถานภาพเป็นนักเรียนมัธยมปลาย และเรียนภาษาญี่ปุ่นอยู่
- 2) กลุ่มนักศึกษา คือ กลุ่มผู้เรียนที่มีสถานภาพเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัย และกำลังเรียนภาษาญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัยหรือ โรงเรียนสอนภาษา และยังไม่มีการแนะนำภาษาญี่ปุ่นไปประกอบอาชีพ
- 3) กลุ่มล่ามแปลภาษา โดยกลุ่มนี้จะรวมถึงผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นในการประกอบอาชีพโดยตรงประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น อาจารย์สอนภาษาญี่ปุ่น พนักงานที่ต้องใช้ภาษาญี่ปุ่นติดต่อกัน

4) กลุ่มพนักงานทั่วไป คือ พนักงานทั่วไปที่ไม่เคยมีพื้นฐานการเรียนภาษาญี่ปุ่นมาก่อน แต่เริ่มเรียนภาษาญี่ปุ่นเพื่อใช้ติดต่อย่างง่ายๆ กับคนญี่ปุ่น หรือ เรียนเพื่อความสนใจส่วนตัว อัตราส่วนระหว่างกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงไว้ตามแผนภูมิวงกลมข้างล่างนี้

และอัตราส่วนแสดงจำนวนชั่วโมงที่เรียนภาษาญี่ปุ่นมาแล้วของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงในแผนภูมิวงกลมข้างนี้

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มากที่สุด คือ กลุ่มที่เรียนภาษาญี่ปุ่นมาแล้ว 201-400 ชั่วโมง รองลงมาคือ กลุ่มที่เรียนภาษาญี่ปุ่นมาแล้วมากกว่า 801 ชั่วโมง¹

¹ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในอัตราส่วนการแบ่งชั่วโมงที่เท่ากัน กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่มากที่สุดจะเป็นกลุ่ม 0-200 ชั่วโมง คือ 30% แต่ทางผู้เขียนได้แยกกลุ่มเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มน้อยกว่า 60 ชั่วโมง, กลุ่ม 60-90 ชั่วโมง, กลุ่ม 91-200 ชั่วโมง เพื่อวัดผลว่าผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นเริ่มใช้พจนานุกรมเมื่อเรียนไปได้ประมาณกี่ชั่วโมง แต่คำตอบที่ได้ไม่สามารถวัดผลได้ เพราะมีผู้เรียนที่เรียนน้อยกว่า 60 ชั่วโมงบางท่านที่ซื้อพจนานุกรมเก็บไว้ทั้งที่ยังไม่ได้ใช้งานเนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น ซื้อเพราะเป็นชุดเดียวกับตำรา หรือซื้อเพราะเพื่อหาศัพท์ในสถานการณ์เฉพาะหน้า เป็นต้น

4. จุดประสงค์การใช้พจนานุกรม

จากการศึกษาข้อมูลศึกษาและการสังเกตสภาพทั่วไป สามารถแยกจุดประสงค์การใช้พจนานุกรมของนักเรียนชาวไทยได้เป็น 3 แบบ ดังต่อไปนี้

1. หาคำศัพท์เพื่อการอ่าน
2. หาคำศัพท์เพื่อการแต่งเรียงความ
3. หาคำศัพท์เพื่อเทียบคำศัพท์ที่เหมาะสม

การเรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับต้นนั้นมักจะเป็นการหาคำศัพท์เพื่อการอ่าน ซึ่งแยกเป็นการหาความหมาย การหาเสียงอ่าน ซึ่งโดยปกติแล้ว มักไม่มีความจำเป็นต้องใช้พจนานุกรมเท่าใดนัก เพราะความหมายของคำศัพท์ส่วนใหญ่ในบทเรียนมีระบุไว้ในตำราแล้ว กรณีตำราที่ไม่มีคำอธิบายคำศัพท์ เช่น ตำรา 日本語初歩 ของโรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นราชดำริก็จะมีหนังสือชุด ชื่อ “ดรรรชนีคำศัพท์” ซึ่งผู้เรียนมักจะซื้อไปพร้อมกับตำรา 日本語初歩 หรือผู้เรียนอาจจดตามอาจารย์ที่คอยบอกความหมาย แต่เมื่อเรียนถึงจุดหนึ่ง ผู้เรียนจำเป็นจะต้องหาศัพท์ด้วยตัวเอง เช่น ในการเรียนวิชาการอ่านที่นิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ต้องอ่านบทอ่านจริงที่ไม่มีคำอธิบายคำศัพท์กำกับ นิสิตจะต้องหาศัพท์เองเพื่อจะได้แปลความหมายของบทอ่านนั้นออก นอกจากการหาศัพท์เพื่อแปลความหมายแล้ว ยังมีการหาศัพท์เพื่อการอ่านออกเสียง เช่น การหาศัพท์คันจิเพื่อให้รู้ว่าตัวจีนที่ต้องการหานั้นอ่านว่าอะไร หรือ การหาศัพท์เพื่อที่จะหาวิธีออก Intonation ที่ถูกต้องในการอ่านศัพท์ (ยังไม่มีพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย เล่มใดที่ตอบสนองความต้องการนี้) เป็นต้น

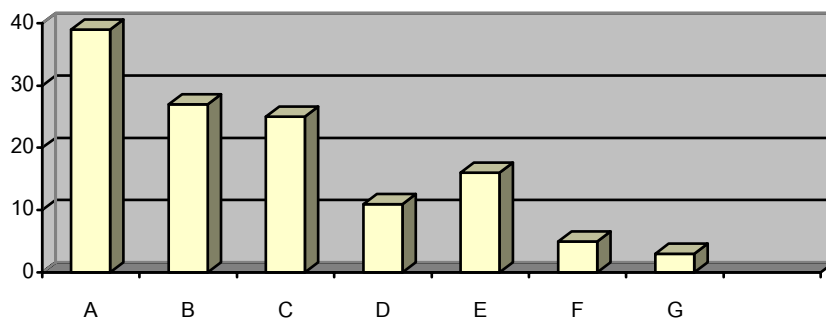
ในระดับกลางจะเริ่มมีการหาคำศัพท์สองรูปแบบ คือ เพื่อการอ่าน ให้ “อ่านเข้าใจ” และเพื่อหาศัพท์ที่จะแต่งเรียงความเพื่อ “เขียนได้” ในการหาศัพท์เพื่อแต่งเรียงความนี้ พจนานุกรมที่ใช้ก็ต้องมีระดับสูงขึ้นจากเดิม คือ ต้องมีศัพท์เยอะให้เลือก และผู้ใช้นักต้องการให้มีการแสดงตัวอย่างรูปประโยค เพื่อให้มั่นใจวิธีการใช้ศัพท์นั้นในการเขียนเรียงความของตน ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นในระดับนี้มักมีพจนานุกรมที่แปลจากภาษาแม่คือ ภาษาไทย เป็นภาษาญี่ปุ่น เพื่อหาคำศัพท์ที่ตนต้องการจะแสดงในเรียงความ และอาจตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งด้วยพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น – ไทย นอกจากนี้ยังมีการใช้พจนานุกรมคันจิเพื่อศึกษาวิธีการเขียนคำศัพท์ด้วย

สำหรับผู้ใช้พจนานุกรมระดับสูงจะมีการใช้ทั้งสองรูปแบบดังที่กล่าวมาแล้ว และจะมีการหาศัพท์เพื่อเทียบคำศัพท์ที่เหมาะสมเพิ่มขึ้นอีก ผู้ใช้ในระดับนี้มักเข้าใจอยู่แล้วว่าความหมายของศัพท์คืออะไร แต่ต้องการได้คำแปลที่เหมาะสมหรือสวยงามจึงใช้พจนานุกรมเพื่อดูคำแปล หากคำแปลนั้นดูเหมาะสมก็จะเลือกมาใช้

จะเห็นได้ว่าจุดประสงค์แต่ละแบบได้พัฒนาขึ้นตามระดับการเรียนภาษาญี่ปุ่น (เรียกว่า จำนวนชั่วโมงที่เรียนภาษาญี่ปุ่น ก็ได้) นอกจากจุดประสงค์หลักทั้งสามยังพบว่า มีการใช้พจนานุกรมเพื่อมุ่งหวังในเรื่องอื่นๆ อีก เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของความหมาย รายละเอียดเกี่ยวกับศัพท์นั้น เช่น ลักษณะนาม คำพ้องความหมาย เป็นต้น

จากแบบสอบถามเรื่อง การใช้พจนานุกรมในการเรียนภาษาญี่ปุ่น ในหัวข้อ “พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยช่วยท่านได้อย่างไร” ได้รับคำตอบจากผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปเป็นแผนภูมิแท่งดังต่อไปนี้

แผนภูมิแท่งแสดง ทักษะที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของ
พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย

A=คำศัพท์ที่ไม่เข้าใจในบทเรียนได้มาก, B=ตรวจสอบเสียงอ่านหรือรูปเขียนได้, C=คำศัพท์ที่เหมาะสมมาใช้
แต่งเรียงความ, D=มีความรู้เพิ่มเติมประกอบ, E=อ่านง่ายและได้คำที่เหมาะสมกว่าการใช้พจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่น
ญี่ปุ่น-อังกฤษ, F=มีรูปประโยคแนะนำการใช้ชัดเจน, G=อื่นๆ

จะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าพจนานุกรมจะช่วยในการอ่านและการเขียนเรียงความได้ตรงตาม
จุดประสงค์ทั่วไปของพจนานุกรม นอกจากนี้ยังมีจำนวนไม่น้อยที่เชื่อว่าสามารถตรวจสอบเสียงอ่านหรือรูปเขียนได้
ซึ่งในข้อนี้ เชื่อว่าผู้ตอบแบบสอบถามหลายท่านหมายถึงการตรวจสอบเสียงอ่านหรือรูปเขียนของตัวเอง ไม่ใช่การ
ตรวจสอบการออกเสียง Intonation ของคำศัพท์ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนหนึ่งคิดว่า ความหมายที่ระบุใน
พจนานุกรมของไทย-ญี่ปุ่นนั้นเข้าใจง่ายกว่าพจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่น และเห็นประโยชน์ของการมีรูปประโยคแนะนำ
การใช้คำศัพท์นั้น นอกจากนี้การที่พจนานุกรมให้ความรู้ด้านอื่นๆ ประกอบก็เป็นประโยชน์ทางอ้อมอย่างหนึ่งซึ่งผู้ทำ
แบบสอบถามเชื่อว่าจะได้ เช่น บทสรุปไวยากรณ์เบื้องต้นอย่างย่อ ในพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ขึ้นพื้นฐานของมูลนิธิต
ญี่ปุ่น ในหัวข้ออื่นๆ มีผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านให้ข้อเสนอถึงประโยชน์อื่นๆ ของพจนานุกรมอีกว่า ใช้สำหรับห
คำศัพท์ที่เหมาะสมในการแปล เป็นต้น

๕. รายชื่อพจนานุกรมภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยและข้อสังเกต

ในข้อนี้ จะขอแสดงรายชื่อพจนานุกรมที่แปลระหว่างภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยที่ทำการสำรวจ
พบในเดือนกันยายน พ.ศ.2544 โดยสำรวจในร้านขายหนังสือ KINOKUNIYA, TOKYODOU BOOKS, ร้านนาย
อินทร์, ร้านดวงกมล, ร้านดอกหญ้า, ร้าน SE-ED และ โรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นราชดำริ รายนามพจนานุกรมมีทั้งสิ้น 42
รายการดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อพจนานุกรม	ปีที่พิมพ์ล่าสุด	ราคา*
	สำนักพิมพ์	ผู้แต่งหรือผู้แปล	
1	KODANSHA'S COMPACT KANJI GUIDE ฉบับภาษาไทย	2000	495
	คิโนะคุนิยะ บุ๊คสโตร์ (ประเทศไทย) จำกัด	วันชัย สีสพัทธ์กุล, ผุสดี นาวาวิจิต	

2	KODANSHA'S FURIGANA JAPANESE-THAI DICTIONARY	2001	575
	คิโนะคุนิยะ ฟูคัสโตร (ประเทศไทย) จำกัด	กาญจนา ประสพเนตรและคณะ	
3	MINI JAPANESE DICTIONARY โรมะฉะฎิ-อังกฤษ-ไทย	1998	120
	PAGE PUBLISHING	สมชาย ชัยชนะตระกูล	
4	คำศัพท์ญี่ปุ่น-ไทย	1999	140
	ส.ส.ท.	ไพโรจน์ หลวงพิทักษ์และคณะ	
5	คำศัพท์ภาษาญี่ปุ่น	2001	70
	VISION PRESS	สมชาย ชัยชนะตระกูล	
6	ดรรชนีคำศัพท์	2001	40
	โรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่นราชดำริ	(ไม่ระบุชื่อ)	
7	บัญชีคำศัพท์	2001	180
	เวียงพิงคการพิมพ์	ศิริพันธ์ นันทะศิริ	
8	ปทานุกรมศัพท์ช่าง ญี่ปุ่น-ไทย-อังกฤษ	1998	290
	ส.ส.ท.	กล้าหาญ วรพุทธพรและคณะ	
9	พจนานุกรมการใช้คำภาษาญี่ปุ่น	2001	495
	สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม	ปราณี จงสุจริตธรรม	
10	พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย	1999	290
	โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	โสภา อารียา	
11	พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย	2000	(8000y)
	大学書林	มัตซึยามา โอซามู	
12	พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ฉบับพกติดตัว	1998	90
	โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร	สุเทพ น้อมสวัสดิ์	
13	พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่น (สำหรับชาวไทย)	2000	800
	สมาคมเพื่อพัฒนาการศึกษาและวัฒนธรรมไทย	ตาเกียโร โทมีต้า	
14	พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยขั้นพื้นฐาน ฉบับมุลนิธิญี่ปุ่น	1999	310
	บำรุงสาส์น	มุลนิธิญี่ปุ่น	
15	พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยฉบับกระเป๋า	2001	550
	TLS	พงษ์พันธ์ เล็บนาคและคณะ	
16	พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น	1999	290
	โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	โสภา อารียา	
17	พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ฉบับย่อ	1996	(10000y)
	大学書林	มัตซึยามา โอซามู	
18	พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น/ญี่ปุ่น-ไทย ฉบับย่อ	2000	(14000y)

	大学書林	มัดชุกยามา โอซามู	
19	พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่นฉบับกระเป๋	2001	560
	TLS	พงษ์พันธ์ เล็บนาคและคณะ	
20	พจนานุกรมธุรกิจญี่ปุ่น-ไทย	2000	980
	KOBAYASHI CO.,LTD.	高橋康敏・飯田光孝・小林豊	
21	พจนานุกรมภาพ 3 ภาษา	2000	250
	ส.ส.ท.	บุษบา บรรจงมณีและคณะ	
22	พจนานุกรมภาษาพูด ญี่ปุ่น-ไทย	2000	695
	สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม	ปราณี จงสุจริตธรรม	
23	พจนานุกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์อังกฤษ-ญี่ปุ่น-ไทย	1999	298
	บำรุงสาส์น	ATSUSHI MUNAKATA	
24	พจนานุกรมไวยากรณ์ภาษาญี่ปุ่นเบื้องต้น (ฉบับภาษาไทย)	1999	795
	คิโนะคุนิยะ บู้คสโตร์ (ประเทศไทย) จำกัด	ประภา แสงทองสุข, วันชัย สีสพัทธ์กุล	
25	รวมคำศัพท์เฉพาะด้านญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่น	1999	480
	KOBAYASHI CO.,LTD.	คุณิชิมา ฮิโรชิ	
26	ศัพท์ธุรกิจไทย-ญี่ปุ่น	2001	185
	สำนักพิมพ์ภาษาและวัฒนธรรม	สุภา ปัทมานันท์	
27	ศัพท์พื้นฐานภาษาไทย	1993	(1500y)
	NATSUME	SEIJI UDO	
28	ศัพท์ภาษาญี่ปุ่น 1000 คำที่ควรรู้จัก	2001	165
	นานมีบุ๊คส์	มณฑา พิมพ์ทอง, วิสุทธิกัญญา ต่อศรีเจริญ	
29	ศัพท์ภาษาญี่ปุ่น-ไทย	2000	120
	แพรวพินยา	กิตติพงษ์ ไซตามระ	
30	สนุกกับภาษาญี่ปุ่น	2001	88
	นานมีบุ๊คส์	วิมล กมลตระกูล	
31	音で引くタイ日実用辞典	2001	1180
	VOICE THAILAND	岡滋訓	
32	カナ引きタイ語実用辞典	1997	(6000y)
	大学書林	高橋康敏	
33	携帯日タイ辞典 พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย	2001	190
	AREE BOOKS	水野潮	
34	これは便利！日タイ・タイ日辞典	2001	(2800y)
	国際語学社	OKONOGI KUNIMITSU	

35	初歩のタイ日辞典 พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น	2000	200
	AREE BOOKS	水野潮	
36	新すぐにつかえる日本語・タイ語辞典	1998	(3800y)
	国際語学社	OKONOGI KUNIMITSU	
37	すぐにつかえる日タイ単語集	1992	100
	国際語学社	OKONOGI KUNIMITSU, OKONOGI SIRIPORN	
38	専門用語辞典 日本-ไทย-English	2001	1200
	LINKLES O.M.	OGAWA HIDEO	
39	タイ語辞典	1994	(41200y)
	大学書林	มัดชุกยามา โอซามู	
40	タイ日大辞典 พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น	1997	(28000y)
	日本タイクラブ	ตาเกียโร โทมีต้า	
41	日タイ実用辞典	2001	880
	VOICE THAILAND	岡滋訓	
42	日タイ・タイ日初級辞典	1996	430
	KOBAYASHI CO.,LTD.	小林豊	

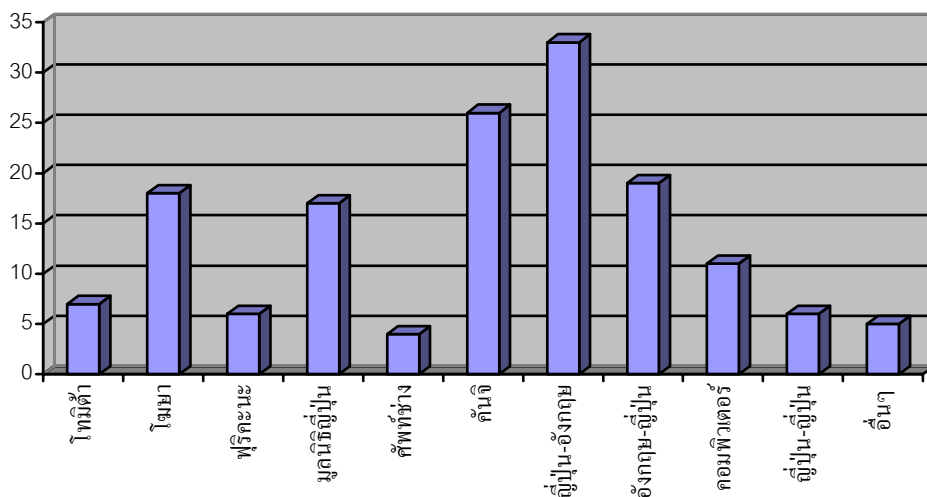
* ราคาที่ระบุใช้หน่วยเป็น "บาท" แต่หากอยู่ในเครื่องหมาย (---) หน่วยที่ใช้จะเป็น "เยน" (100 เยนมีค่าประมาณ 37 บาท : ข้อมูลเดือนกันยายน ปีค.ศ.2001) และหนังสือที่นำเข้าจากญี่ปุ่นมักมีราคาสูงเป็น 2 เท่าของราคาปก

จากรายนามพจนานุกรม หากจัดตามกลุ่มผู้ใช้ จะสามารถแบ่งพจนานุกรม 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ พจนานุกรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ชาวญี่ปุ่นใช้ และพจนานุกรมที่สร้างขึ้นเพื่อให้ชาวไทยใช้ ความแตกต่างระหว่างพจนานุกรมทั้งสองประเภทนี้ ได้แก่ คำอ่านภาษาไทยเป็นเสียงอ่านแบบญี่ปุ่นประกอบแสดงให้เห็นจุดประสงค์หลักว่าจัดทำเพื่อคนญี่ปุ่นที่ต้องการจะเทียบศัพท์ภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้เรียนชาวไทยแล้วก็สามารถใช้พจนานุกรมที่จัดทำเพื่อชาวญี่ปุ่นได้เหมือนกัน แต่จะมีข้อเสีย เช่น ศัพท์ภาษาญี่ปุ่นไม่มีคำอ่านอักษรคันจิประกอบ และพจนานุกรมสำหรับชาวญี่ปุ่นโดยทั่วไปพจนานุกรมที่ผลิตออกมามักมีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเฉพาะ เท่าที่สำรวจมา ยังไม่มีพจนานุกรมใดที่แสดงเจตนาหรือจุดยืนว่า จัดทำขึ้นเพื่อให้ทั้งชาวไทยและชาวญี่ปุ่นใช้ร่วมกัน อาจจะมีด้วยเรื่องราคา (หากเป็นพจนานุกรมสำหรับคนไทย ราคาที่ต้องไม่แพงมาก) และเรื่องความสำคัญในเนื้อหา เช่น ถ้าทำเพื่อคนไทยก็ควรจะมีคำอ่านฮิระงานะให้ทราบตัวอักษรคันจิที่ระบุไว้ว่าอ่านว่าอะไร หรือถ้าทำเพื่อคนญี่ปุ่นก็ต้องมีคำอ่านคำแปลภาษาไทยระบุไว้ด้วย

ตัวอย่างพจนานุกรมที่เหมาะสมสำหรับคนไทยทั้งที่เป็นพจนานุกรมประเภทที่จัดทำขึ้นเพื่อชาวญี่ปุ่น คือ พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ฉบับย่อ ของมัดชุกยามา โอซามู ซึ่งมีบรรจุศัพท์ไทยที่สำคัญไว้ เหมาะที่จะใช้ในงานแปลจากไทยเป็นภาษาญี่ปุ่น แต่มีข้อเสียไม่มีคำอ่านตัวคันจิที่ระบุไว้ประกอบ ทำให้ผู้ใช้ได้แต่คัดลอกตัวเขียนไปใช้ ไม่สามารถรู้ได้ว่าอ่านว่าอะไร จำเป็นต้องพึ่งพจนานุกรมคันจิอีกที และราคาก็แพงมาก

นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งพจนานุกรมออกเป็น 2 ประเภทตามรูปแบบพจนานุกรม คือ พจนานุกรมทั่วไป และ พจนานุกรมเฉพาะทาง ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีความพยายามในการทำพจนานุกรมเฉพาะทางมากขึ้น เช่น ปทานุกรมศัพท์ช่าง สำหรับผู้ทำงานที่ต้องใช้เทคนิควิศวกรรมแบบญี่ปุ่น หรือ ศัพท์ธุรกิจเพื่อการทำงานสำนักงานร่วมกับชาวญี่ปุ่น พจนานุกรมศัพท์แพทย์ เป็นต้น

จากแบบสอบถามเกี่ยวกับพจนานุกรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีอยู่ สามารถแสดงความนิยมในการเลือกใช้ พจนานุกรมที่แปลระหว่างไทยและญี่ปุ่นปรากฏดังแผนภูมิแท่งต่อไปนี้

(โทมิต้า=พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น (สำหรับชาวไทย) ของดาเกอิโร โทมิต้า, โงษา=พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น หรือ ญี่ปุ่น-ไทย ของ โงษา อาริยา, ฟุริงะนะ= KODANSHA'S FURIGANA JAPANESE-THAI DICTIONARY, มุลนิธิญี่ปุ่น=พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ขึ้นพื้นฐาน ฉบับมูลนิธิญี่ปุ่น, ศัพท์ช่าง=ปทานุกรมศัพท์ช่าง ญี่ปุ่น-ไทย-อังกฤษ, คันจิ= KODANSHA'S COMPACT KANJI GUIDE ฉบับภาษาไทย, ญี่ปุ่น-อังกฤษ=พจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษ, อังกฤษ-ญี่ปุ่น=พจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่น, คอมพิวเตอร์=พจนานุกรมคอมพิวเตอร์, ญี่ปุ่น-ญี่ปุ่น=พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น (国語辞典), อื่นๆ =พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย เล่มอื่นๆ ที่มีได้ระบุไว้)

จากแผนภูมิ จะเห็นได้ว่าพจนานุกรมประเภทที่มีครอบครองมากที่สุดคือ พจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษ สาเหตุอาจเนื่องมาจากสัดส่วนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เรียน ไปมากกว่า 600 ชั่วโมง และคนกลุ่มนี้จำเป็นต้องใช้พจนานุกรมที่มีความละเอียด ศัพท์เยอะ ซึ่งพจนานุกรมภาษาไทยที่มีอยู่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ จึงต้องซื้อพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษเก็บไว้ใช้งาน ส่วนพจนานุกรมฉบับแปลภาษาไทยที่ผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นมีมากที่สุดคือ “KODANSHA’S COMPACT KANJI GUIDE ฉบับภาษาไทย” พจนานุกรมอันดีบรองๆ มามากมีข้อพิเศษ คือ เป็นพจนานุกรมที่แปลจากไทยเป็นภาษาญี่ปุ่นซึ่งจะมีสัดส่วนพอๆ กับพจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่น อาจเป็นเพราะผู้ใช้งานต้องการเลือกคำที่ตรงกับภาษาไทยที่ตนคิดได้เพื่อใช้ในการแต่งเรียงความ ในขณะที่ในด้านกรอ่านแล้ว ผู้ใช้จะเลือกพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษมากกว่าเพราะจุศัพท์มาก และมีประโยชน์ตัวอย่าง เหมาะสำหรับการอ่าน และการตรวจสอบวิธีใช้คำที่เปิดจากพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่นอีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตามข้อเสียของพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษก็คือ ถ้าอ่านตัวอักษรที่จะหาศัพท์ที่เขียนเป็นตัวคันจิไม่ออกก็จะไม่สามารถใช้งานได้ จึงต้องพึ่งพจนานุกรมคันจิอีกที พจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษที่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุได้แก่ PROGRESSIVE, SHOGAKUKAN, LIGHTHOUSE, INFOWORD,

JUNIOR, GENIUS, OBUNSHA, KODANSHA ส่วนพจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่น ได้แก่ LIGHTHOUSE, INFOWORD, JUNIOR, RANDOM HOUSE, KODANSHA นอกจากนี้พจนานุกรมที่ได้รับความนิยมอีกเล่มคือ พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยขั้นพื้นฐานของมูลนิธิญี่ปุ่น ซึ่งจากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่า อาจารย์บางที่จะแนะนำผู้เรียนให้ซื้อเพราะมีคำอธิบายศัพท์และมีศัพท์พอเพียงสำหรับระดับต้น และราคาไม่แพงมาก

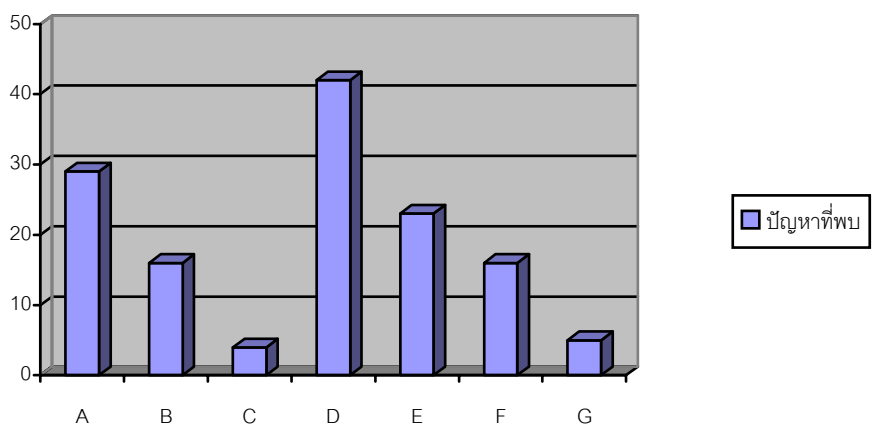
ส่วนในระดับสูงที่ผู้ใช้พจนานุกรมสามารถเข้าใจภาษาญี่ปุ่นขั้นพื้นฐานได้แล้วก็จะเปลี่ยนไปใช้พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นแทนเพราะอธิบายคำศัพท์ละเอียดกว่าพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษ และผู้อ่านยังได้อ่านคำแปลที่เป็นคำของเจ้าของภาษาทำให้ไม่มีช่องว่างทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการแปล ผู้ใช้บางคนต้องการหาศัพท์เพื่อดูศัพท์ที่คล้ายๆ กัน ในพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น(国語辞典) มักมีคันจิให้ด้วยจึงสะดวกที่สามารถหาศัพท์ได้ภายในเล่มเดียว ไม่ต้องฟุ้งทั้งพจนานุกรมคันจิและพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษ ได้เนื้อหาศัพท์ที่มากกว่าแต่จะไม่ค่อยแสดงวิธีใช้ นอกจากนี้พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นยังมักมีความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับภาษาญี่ปุ่น เช่น คันจิที่ใช้ในชื่อคนญี่ปุ่นบ่อยๆ ภาษาถิ่น ภาษาเก่า วิธีการผันรูปกริยา เป็นต้น สำหรับพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นที่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุชื่อมาได้แก่ 新明解, 岩波, 三省堂, 広辞苑, 大辞林, 集英社, 親善

นอกจากพจนานุกรมที่เป็นเล่มแล้ว ยังมีการใช้พจนานุกรมที่เป็นคอมพิวเตอร์พกพาด้วย พจนานุกรมประเภทนี้มีราคาแพง ต้องนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น แต่พกพาสะดวก เปิดได้ทั้งอังกฤษ-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-อังกฤษ ญี่ปุ่น-ญี่ปุ่น และคันจิ และมี Option อื่นๆ เสริมจึงเป็นที่นิยม สำหรับในด้านการศึกษา เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการ เช่น อาจารย์ไม่อนุญาตให้นักเรียนนำพจนานุกรมคอมพิวเตอร์เข้าห้องสอบทั้งที่พจนานุกรมคอมพิวเตอร์ศัพท์ได้มากและพกพาสะดวกกว่าการขนพจนานุกรมมาทีละ 3-4 เล่ม เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนบางคนไม่กล้าลงทุนซื้อ หันมาซื้อพจนานุกรมที่นำเข้าห้องสอบได้ แต่หากพิจารณาในกลุ่มคนที่ทำงานโดยใช้ภาษาญี่ปุ่นพบว่า ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะหันมาใช้พจนานุกรมคอมพิวเตอร์กันมากขึ้นด้วยเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สำหรับพจนานุกรมคอมพิวเตอร์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าชื่อมาใช้ ได้แก่ CASIO, SHARP, SEIKO, CANON

พจนานุกรมอื่นๆ ที่มีระบุเพิ่ม ได้แก่ วรรณคดีคำศัพท์ 日本語初歩, พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยฉบับพกติดตัว ของสุเทพ น้อมสวัสดิ์

6. ปัญหาการใช้งานพจนานุกรมภาษาไทย-ญี่ปุ่น

จากแบบสอบถาม เกี่ยวกับเรื่องข้อดีของพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อมูลสรุปเป็นตารางแผนภูมิแท่งดังต่อไปนี้

A=ศัพท์น้อย, B=เสียงอ่านไม่ชัดเจน, C=พิมพ์ผิดเยอะ, D=ไม่มีรูปประโยคแนะนำการใช้, E=แปลไม่ตรง, F=รูปเล่มไม่น่าใช้, G=อื่นๆ

จากตารางจะเห็นได้ว่าปัญหาที่ผู้ตอบแบบสอบถามพบมากที่สุดคือ ปัญหาเรื่องรูปประโยคตัวอย่าง กล่าวคือ ไม่ทราบวิธีใจที่ถูกต้อง สืบเนื่องจากคำศัพท์บางคำมีชนิดของคำไม่เหมือนกันระหว่างภาษาญี่ปุ่น และภาษาไทย ยกตัวอย่างเช่น คำว่า “รวย” เป็นคำคุณศัพท์วิเศษณ์ในภาษาไทย แต่ตรงกับคำว่า 金持ち ในภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นคำนาม หากไม่มีรูปประโยคตัวอย่างก็อาจจะทำให้ใช้ผิดได้ เป็นต้น นอกจากนี้ คำบางคำมีความหมายได้หลายอย่างแตกต่าง ตามบริบทจึงจำเป็นต้องแสดงวิธีการใช้ให้เห็นความหมายเมื่ออยู่ในบริบทด้วย ตัวอย่างเช่น คำว่า 「いっぱい」 ซึ่งมีความหมายว่า “1 ถ้วย” หรือ “อิม” ก็ได้ ปัญหารองลงมา คือ ปัญหาเรื่องศัพท์น้อยซึ่งเป็นปัญหาที่แก้ลำบากเพราะ จำเป็นต้องมีผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาสร้างพจนานุกรมที่มีคำศัพท์จุกจุก ซึ่งประเทศไทยขาดบุคลากรและการทำงานนี้ต้องใช้เวลาากจึงเป็นปัญหาที่ต้องใช้เวลาแก้ไข ปัญหาต่อมาคือ ปัญหาเรื่องการแปลไม่ตรง ยกตัวอย่างเช่น งานแปลในพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่นของโยชิยา อาริยา แปลคำว่า “จ่าละหวัน” ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ว่า 「混乱した」 ได้ความหมายใกล้เคียงแต่ไม่ถูกต้อง อีกทั้งชนิดของคำก็ไม่ตรงกัน ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งอยู่ที่วงความรู้ของผู้ให้คำจำกัดความ ในพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยที่แต่งโดยชาวญี่ปุ่นก็มีปัญหาลักษณะนี้ คือ ชาวญี่ปุ่นรู้จักคำญี่ปุ่นแต่ไม่รู้คำไทยที่เหมาะสม การแปลจึงแปลความหมายได้เพียงระดับใกล้เคียง

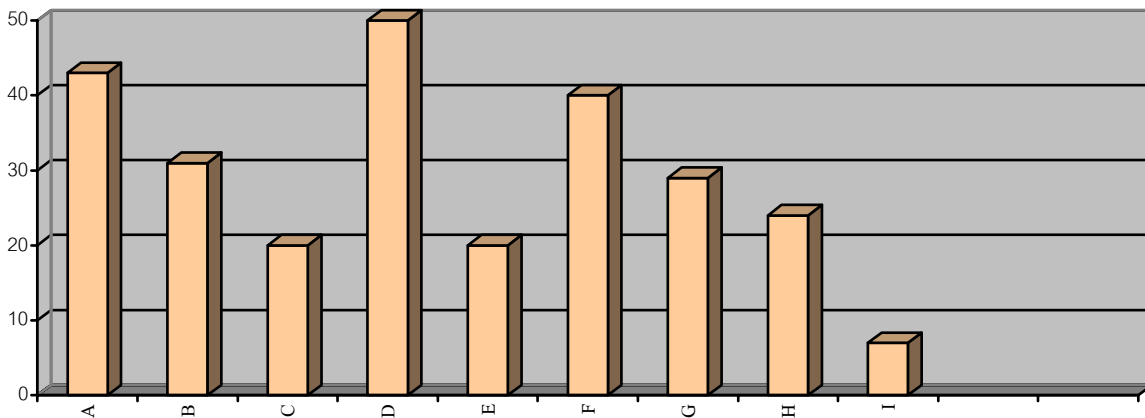
ปัญหาเสียงอ่านไม่ชัดเจนและปัญหารูปเล่มไม่น่าใช้ อยู่ในอันดับถัดมา ปัญหาเรื่องเสียงอ่านไม่ชัด มีอยู่ 2 กรณี คือ กรณีพจนานุกรมเขียนตัวคันจิไว้แต่ไม่เขียนฮิระงานะกำกับทำให้อ่านไม่ออก และกรณีคำที่เขียนเหมือนกันแต่ออกเสียงไม่เหมือนกัน เช่น 「はし」 หากออกว่า “สะชิ” จะหมายถึง “ตะเกียบ” 「箸」 แต่ถ้าอ่านว่า “หะชิ” จะหมายถึง “สะพาน” 「橋」 เป็นต้น ปัจจุบันยังไม่มีพจนานุกรมเล่มใดในภาษาไทยที่เขียนระบุเสียง Intonation ไว้ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ ผู้เรียนภาษาในปัจจุบันนี้ก็ยังออกเสียงผิด เวลาสื่อสารกับคนญี่ปุ่นก็เข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง โดยเฉพาะคำพ้องรูปแต่ออกเสียงคนละอย่างจะมีปัญหามาก ส่วนปัญหารูปเล่มไม่น่าใช้ เป็นปัญหาเรื่องการผลิตพจนานุกรม เพราะพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น มักจะเน้นต้นทุนถูก เลยไม่มีการจัดการที่ดีเท่าที่ควร ตัวพิมพ์ยังใช้ระบบเก่า เพราะระบบคอมพิวเตอร์แต่เดิมไม่สามารถพิมพ์ภาษาไทยปนกับภาษาญี่ปุ่นได้ ผู้จัดทำพจนานุกรมต้องใช้เครื่อง Mcintosh พิมพ์ หรือตัดแปะ บางเล่มใช้พิมพ์ดีด ทำให้ดูไม่สะอาดตา ปกติไม่สวยไม่น่าใช้ อย่างไรก็ตาม คาดว่าปัญหานี้กำลังจะหมดไป เพราะวิทยาการสมัยใหม่ สามารถพิมพ์รูปเล่มให้มีภาษาไทยปนกับภาษาญี่ปุ่นได้ และระบบการพิมพ์ที่ดีกว่าเดิมมาก หากมีการนำพจนานุกรมเก่าๆ มาทำการปรับปรุงรูปเล่มใหม่ ก็จะได้รูปเล่มที่สวยงามตามความต้องการ

ปัญหาเรื่องการพิมพ์ผิดเป็นปัญหาที่ไม่เจอบ่อยนัก แต่ว่าก็ยังคงมีการพิมพ์ผิดอยู่ สิ่งสำคัญคือ พจนานุกรมเป็นแหล่งอ้างอิงรูปเขียนและความหมาย ดังนั้น ผู้จัดทำจะต้องทำการตรวจต้นฉบับให้ละเอียดถี่ถ้วน ตัวอย่างการพิมพ์ผิด เช่น พจนานุกรม KODANSHA'S FURIGANA JAPANESE-THAI DICTIONARY หน้า 123 พิมพ์คำว่า 「きけん」 ผิดเป็น 「竹山さ」 เป็นต้น

นอกจากปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามยังระบุปัญหาเพิ่มเติมอีก เช่น ไม่มีศัพท์สมัยใหม่ ไม่มีการเปรียบเทียบศัพท์ที่คล้ายกันให้เห็นชัดเจน ไม่มีศัพท์เก่า ศัพท์ภาษาถิ่น หรือการบรรจุศัพท์ที่ไม่จำเป็นเยอะเกินไป แต่ศัพท์ที่จำเป็นกลับหาไม่พบ เป็นต้น

7. ความคาดหวังและความต้องการต่อพจนานุกรมภาษาไทย-ญี่ปุ่น

จากแบบสอบถามในหัวข้อ “ท่านคิดว่าพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยที่ท่านอยากให้มีเป็นอย่างไร” ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบสรุปออกมาเป็นแผนภูมิแท่งดังนี้

A=ศัพท์เยอะเทียบเท่าพจนานุกรมญี่ปุ่น, B=มีวิธีออกเสียงประกอบ, C=รูปเล่มสวยงาม พิมพ์มากกว่า 1 สี, D=มีรูปประโยคแนะนำ, E=เป็นพจนานุกรมคอมพิวเตอร์, F=มีวิธีอ่านคันจิในเล่ม, G=มีความรู้อื่นประกอบ, H=แปลจากพจนานุกรมญี่ปุ่นชั้นนำโดยตรง, I=อื่นๆ

จากตารางจะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการรูปประโยคตัวอย่างในเล่ม สาเหตุหนึ่งอาจจะมาจากชนิดของคำ (Word Class) ของภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่นไม่ตรงกัน ทำให้มีปัญหาเวลาใช้งาน นอกจากนี้ลักษณะการเรียงประโยคก็ไม่เหมือนกัน เช่นตำแหน่งลักษณนาม ดังนั้น รูปประโยคตัวอย่างจะช่วยสอนวิธีการใช้ไปในตัว พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่นที่ใช้เพื่อการเขียนเป็นสำคัญมักให้แต่คำศัพท์แต่ไม่ให้วิธีใช้ทำให้ไม่สะดวก ผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นจำเป็นต้องกลับมาเปิดพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษ หรือพจนานุกรมญี่ปุ่นดูว่าจะใช้วิธีใช้อย่างไร

นอกจากรูปประโยคตัวอย่างแล้ว วงศัพท์เยอะ ก็เป็นสิ่งสำคัญ จากการสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามเพิ่มเติมพบว่า ผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นบางคนคิดว่า เวลาใช้พจนานุกรมก็ต้องใช้หลายเล่มอยู่แล้ว จึงไม่คาดหวังว่าศัพท์จะต้องเยอะมาก นอกจากนี้การทำพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่นให้มีวงศัพท์มากก็ยังมีขีดจำกัดอยู่ เนื่องจากปัญหาเรื่องบุคลากรที่มีความสามารถมีจำนวนน้อย และขาดความรู้เรื่องการจัดทำ Lexicon Dictionary ให้เหมาะสมระหว่างภาษาไทยและญี่ปุ่น นอกจากนี้หากมองในเรื่องการตลาด กลุ่มชาวไทยที่ศึกษาภาษาญี่ปุ่นและกลุ่มชาวญี่ปุ่นที่ศึกษาภาษาไทยก็ยังมีจำนวนน้อยอยู่เมื่อเทียบกับกลุ่มผู้ศึกษาภาษาอังกฤษ ดังนั้นหากมีการจัดพิมพ์พจนานุกรมที่มีวงศัพท์มากขึ้นเท่าใด ต้นทุนก็จะสูงตามมา ทำให้มีราคาแพง

คุณสมบัติอีกประการหนึ่งของพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย ที่ผู้ใช้อยากให้มีคือ เป็นพจนานุกรมที่สามารถเปิดค้นหาศัพท์จากคันจิได้ ในปัจจุบัน หากผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นไม่เข้าใจตัวอักษรคันจิ สิ่งแรกที่ต้องทำคือ การเปิดพจนานุกรมคันจิเพื่อหาเสียงอ่าน หลังจากนั้นจึงจะไปเปิดพจนานุกรมปกติได้ ซึ่งทำให้ต้องพกพจนานุกรมถึง 2 เล่ม นอกจากนี้พจนานุกรมคันจิภาษาไทยที่มีอยู่เล่มเดียวก็มีศัพท์อยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้ผู้ใช้ต้องพึ่งพจนานุกรมญี่ปุ่น (国語辞典) เพื่อหาศัพท์นั้น ซึ่งหากมีการพิมพ์พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยก็น่าที่จะมีส่วนที่เปิดหาเสียงอ่านจากคันจิเพื่อใช้หาศัพท์ต่อไปได้ (โปรดดูตัวอย่างหน้าค้นหาคำอ่านคันจิในพจนานุกรมทั่วไปในภาคผนวก)

สิ่งที่คาดหวังในลำดับต่อมา คือ พจนานุกรมควรจะสอนการออกเสียงประกอบไปด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่น หรือพจนานุกรมอังกฤษ-ญี่ปุ่น หรือแม้แต่พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นบางเล่มเองก็

ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการออกเสียง ซึ่งแตกต่างจากพจนานุกรมของภาษาตะวันตกที่แทบทั้งหมดจะมีวิธีอ่านตำแหน่ง Stress, Intonation กำกับไว้ให้ ผู้ใช้จึงไม่ใช่แค่หาความหมายจากพจนานุกรม แต่ยังสามารถตรวจสอบเสียงอ่านที่ถูกต้องได้ด้วย ดังนั้น พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยเองก็น่าจะมีวิธีการออกเสียงด้วย (โปรดดูตัวอย่างวิธีอธิบายการออกเสียงในภาคผนวก)

นอกจากนี้ หากในพจนานุกรมมีแทรกความรู้อื่นๆ ประกอบก็จะเป็นประโยชน์มาก เนื้อหาที่มักมีแทรกในพจนานุกรมญี่ปุ่น เช่น ตารางการผันกริยา ตัวอักษรคันจิที่ใช้ในชื่อคน วิธีเรียกเดือน ปีตามแบบญี่ปุ่น วิธีเขียนจดหมาย ลักษณะนาม การใช้คำช่วย ไวยากรณ์พื้นฐาน ชื่อสถานที่สำคัญเขียนเป็นภาษาญี่ปุ่น แผนที่ประเทศญี่ปุ่น (แบ่งเป็นจังหวัด หรือ แบ่งเป็นแคว้นตามสมัยโบราณ) ตารางลำดับเวลาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น กำเนิดตัวอักษรญี่ปุ่น เป็นต้น

ความต้องการของผู้ใช้พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่นอื่นๆ ได้แก่ ความต้องการให้นำพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่นขึ้นมาแปลเป็นภาษาไทย เพราะสามารถเทียบได้ และเป็นที่ยอมรับ พจนานุกรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามแนะนำว่าน่าจะมีการนำมาแปลได้แก่ PROGRESSIVE, GENIUS, JUNIOR, LIGHTHOUSE, RANDOM HOUSE, OBUNSHA, พจนานุกรมคอมพิวเตอร์ชื่อ SHARP, 集英社, 新明解, 三省堂, 岩波, 大辞林, 広辞苑 ความต้องการให้รูปเล่มมีสีสันสวยงาม อยากรู้อะไรมากกว่า 1 สี ให้พจนานุกรมมีสีสัน ไม่น่าเบื่อ ความต้องการอยากให้มีพจนานุกรมคอมพิวเตอร์ที่แปลระหว่างภาษาญี่ปุ่นและไทย เพราะสะดวก และทันสมัย นอกจากความต้องการดังกล่าวแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามบางส่วนยังได้เสริมความต้องการที่มีต่อพจนานุกรมเพิ่มเติมอีก เช่น อยากรู้อะไรอย่างเข้าใจง่าย มีการเปรียบเทียบคำศัพท์ที่คล้ายกัน แสดงคำค้นกำเนิดของคำศัพท์ (เช่น ศัพท์ภาษาต่างประเทศที่เป็นที่มาของศัพท์กะตะกะนะนั้น) มีภาพประกอบ พิมพ์ในกระดาษดีๆ นำมาใช้ มีคำแปล 3 ภาษา (ไทย-อังกฤษ-ญี่ปุ่น)

แม้ว่าความต้องการของผู้ใช้พจนานุกรมในการเรียนภาษาญี่ปุ่นดังที่ได้เสนอนั้นจะดูเป็นอุดมคติ และคงเป็นเรื่องยากที่จะนำข้อดีทั้งหมดมารวมอยู่ในพจนานุกรมเล่มเดียวโดยมีราคาที่ใช้พอที่จะซื้อได้ แต่ทัศนคติดังกล่าวก็ช่วยทำให้เราทราบว่า ผู้ใช้งานพจนานุกรมจริงๆ นั้นเขาประสบปัญหาอย่างไร และเขาต้องการให้มีการปรับปรุงในเรื่องใดมากเป็นพิเศษ ซึ่งถ้ามีการปรับปรุงได้ถูกจุดแล้ว พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่นก็จะตรงความต้องการมากขึ้น มีมาตรฐานมากขึ้น และช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่นก้าวหน้าขึ้น

8. สรุป

พจนานุกรมเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเรียนหรือการทำงานแปลระหว่างภาษา การใช้พจนานุกรมที่แปลระหว่างภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่นค่อนข้างจะอยู่ในวงจำกัด เพราะปัญหาเรื่อง การขาดรูปประโยค และคำศัพท์มีน้อยเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่นๆ อีก ซึ่งทำให้ผู้ใช้งานจำเป็นต้องมีพจนานุกรมหลายๆ เล่ม และเมื่อเรียนไปถึงขั้นสูงแล้วก็จะมีพจนานุกรมญี่ปุ่น-อังกฤษ อังกฤษ-ญี่ปุ่น หรือ ญี่ปุ่น-ญี่ปุ่นใช้งานร่วมด้วย พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยที่มีจำหน่ายในปัจจุบันมักจะตอบรับจุดประสงค์ในการอ่านได้ระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถตอบรับจุดประสงค์ในการเขียนได้ดีนัก สำหรับความมุ่งหวังที่สำคัญที่ผู้ใช้ภาษาญี่ปุ่นคาดหวังอยากให้มีพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยในอนาคตก็คือ คำศัพท์เยอะขึ้น มีรูปประโยคเขียนวิธีใช้ชัดเจน และมีเสียงอ่าน มีวิธีอ่านคันจิในเล่มเดียว ซึ่งหากผู้ผลิตพจนานุกรมสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้และผู้กำลังเรียนภาษาญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก และจะช่วยให้เกิดการพัฒนาในการเรียนการสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับชาวไทยต่อไป

9. ข้อบกพร่องจากการวิจัย

จากการกรอกแบบสอบถาม พบว่ามีข้อบกพร่องหลายจุดในแบบสอบถาม เช่น ใช้คำไม่ชัดเจน ใช้คำผิด ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจผิด (เช่น ข้อ 1 “ล่ามแปลภาษา” ควรแก้เป็น “ผู้ใช้ภาษาประกอบอาชีพ” เพราะรวมถึงอาจารย์ พนักงานติดต่อกับชาวญี่ปุ่น ด้วย) หัวข้อกรอกแบบสอบถามไม่ครบ (ในข้อ 3 ท่านใช้พจนานุกรมใดบ้าง ไม่มีหัวข้อพจนานุกรมญี่ปุ่น-ญี่ปุ่น ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามต้องกรอกที่ช่องอื่นแทน) ไม่มีตัวอย่างประกอบ เพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักไม่ค่อยจำชื่อพจนานุกรมว่าชื่ออะไร ใครแต่ง ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย อื่นๆ ไม่ชัดเจน ตัวอักษรพิมพ์ผิด (ข้อ 6 “มีรูปประกอบแนะนำ” แก้เป็น “มีรูปประกอบแนะนำ”) นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักไม่ทราบว่าตนเรียนภาษาญี่ปุ่นมาแล้วกี่ชั่วโมง ทำให้อาจมีการคาดเคลื่อนเรื่องจำนวนประชากรในแต่ละเขตพิสัย กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามไม่หลากหลาย เช่น กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับชั้นปี 4 คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544 ทำให้ได้รับปัจจัยทางอ้อมในการคัดเลือกพจนานุกรมมาใช้คือ การสั่งซื้อพจนานุกรมเล่มเดียวกันเพื่อจะได้สั่งซื้อทีละเล่มทีละหลายๆ ได้ได้รับส่วนลด ทำให้ไม่มีโอกาสได้คัดเลือกพจนานุกรมเล่มอื่นๆ ที่อาจจะเหมาะกับแต่ละบุคคลมากกว่า หรือ กลุ่มนักเรียนมัธยมปลาย ซึ่งเป็นนักเรียน รร.วชิรธรรมสาธิต เป็นส่วนใหญ่

สำหรับการสำรวจพจนานุกรมที่วางขายในประเทศไทยนั้น ยังจำกัดอยู่ในร้านขายหนังสือชั้นนำ และจำกัดกรอบการสำรวจเฉพาะหนังสือที่พิมพ์ออกมาและยังเหลือในสต็อกในปัจจุบัน แต่ยังมีพจนานุกรมอีกหลายเล่มที่เคยมีจัดพิมพ์แล้วเลิกจัดพิมพ์หรือกำลังรอจัดพิมพ์ครั้งใหม่ซึ่งจะไม่ปรากฏอยู่ในผลสำรวจ แต่อาจมีวางจำหน่ายในร้านบางร้าน หรืออยู่ในห้องสมุดซึ่งตกสำรวจในครั้งนี้ ดังนั้น จำนวนพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย จึงอาจจะมีมากกว่านี้

ในการพิมพ์รายงานหรือ การออกแบบสอบถาม มีปัญหาในเรื่องของคำ เช่น พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ในบางครั้งต้องการจะหมายความรวมถึง พจนานุกรมทั้งหมดที่แปลระหว่างภาษาไทยกับภาษาญี่ปุ่น แต่ด้วยเกรงว่าผู้อ่านจะเข้าใจผิดว่า หมายถึงเฉพาะพจนานุกรมที่แปลจากภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย จึงใช้คำว่าพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย ไทย-ญี่ปุ่น หรือ ไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย ทำให้เนื้อความเยิ่นเย้อ ในเนื้อหาบางช่วงจึงปรับมาใช้คำว่าพจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทย, พจนานุกรมญี่ปุ่น-ญี่ปุ่น หรือ 国語辞典 ในบางครั้งจะเรียกว่าพจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น

10. ภาคผนวก

ภาคผนวก (ก) ตัวอย่างแบบสอบถามเรื่อง การใช้พจนานุกรมในการเรียนภาษาญี่ปุ่น

ภาคผนวก (ก) ตัวอย่างแบบสอบถามเรื่อง การใช้พจนานุกรมในการเรียนภาษาญี่ปุ่น

แบบสอบถามเรื่อง การใช้พจนานุกรมในการเรียนภาษาญี่ปุ่น

1. ท่านใช้ภาษาญี่ปุ่นในฐานะ
 - นักเรียนม.ปลาย นักศึกษา ล่ามแปลภาษา พนักงานทั่วไป
2. ขณะนี้ท่านได้เรียนภาษาญี่ปุ่นมาแล้ว
 - น้อยกว่า 60 ชั่วโมง 60-90 ชั่วโมง 91-200 ชั่วโมง 201-400 ชั่วโมง
 - 401-600 ชั่วโมง 600-800 ชั่วโมง 801 ชั่วโมงขึ้นไป
3. ท่านใช้พจนานุกรมใดบ้าง (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทย ของทาเกจิโร่ โทมิด้า พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยของ โชมยา อาริยา
 - พจนานุกรมพริกานะของโคดันฉะ พจนานุกรมญี่ปุ่น-ไทยขั้นพื้นฐานของมุลนิธิญี่ปุ่น
 - พจนานุกรมคันจิของโคดันฉะ ปทานุกรมศัพท์ช่าง ไทย-ญี่ปุ่น-อังกฤษ
 - พจนานุกรม ญี่ปุ่น-อังกฤษ (โปรดระบุชื่อ.....)
 - พจนานุกรม อังกฤษ-ญี่ปุ่น (โปรดระบุชื่อ.....)
 - ดิกชันนารีคอมพิวเตอร์ (โปรดระบุชื่อ.....)
 - พจนานุกรม ไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยอื่นๆ.....)
4. พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยช่วยท่านได้อย่างไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ทัศนคติที่ไม่เข้าใจในบทเรียนได้มาก ตรวจสอบเสียงอ่านหรือรูปเขียนได้
 - ทัศนคติที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการแต่งเรียงความ มีความรู้เพิ่มเติมประกอบ
 - อ่านง่าย ได้คำที่เหมาะสมมากกว่าการใช้พจนานุกรมภาษาอังกฤษ-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-อังกฤษ
 - มีรูปประโยคแนะนำการใช้ชัดเจน
 - อื่นๆ (โปรดระบุ.....)
5. พจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยมีข้อดีอย่างไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ศัพท์น้อย เสียงอ่านไม่ชัดเจน พิมพ์ผิดเยอะ
 - ไม่มีรูปประโยคแนะนำการใช้ แปลไม่ตรง รูปเล่มไม่น่าใช้
 - อื่นๆ (โปรดระบุ.....)
6. ท่านคิดว่าพจนานุกรมไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่น-ไทยที่ท่านอยากให้มีเป็นอย่างไร (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - ศัพท์เยอะเทียบเท่าพจนานุกรมญี่ปุ่น มีวิธีออกเสียงประกอบ รูปเล่มสวยงาม พิมพ์มากกว่า 1 สี
 - มีรูปประโยคแนะนำ เป็นดิกชันนารีคอมพิวเตอร์ มีวิธีอ่านคันจิในเล่ม
 - มีความรู้อื่นประกอบ แปลจากพจนานุกรมญี่ปุ่นชั้นนำโดยตรง
 - อื่นๆ (โปรดระบุ.....)
7. กรุณาแนะนำพจนานุกรมเล่มที่ท่านโปรดปรานที่ใช้ในงานภาษาญี่ปุ่นที่เห็นว่ามีคุณสมบัติครบถ้วน (ระบุเหตุผล)

.....

.....
8. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ขอขอบคุณ ที่ให้ความร่วมมือ